

Forslag til forskrift om nasjonal retningslinje for masterutdanning i psykisk helse-, rus- og avhengighetsarbeid for sykepleiere

Kapittel 1. Virkeområde og formål

§ 1. Virkeområde og formål

Forskriften gjelder for universiteter og høyskoler som gir masterutdanning i psykisk helse, rus og avhengighetsarbeid for sykepleiere og som er akkreditert etter Lov om universiteter og høyskoler § 1-2 og § 3-1.

Forskriften gjelder for 2-årig masterutdanning i psykisk helse-, rus- og avhengighetsarbeid for sykepleiere.

Forskriften skal sikre et nasjonalt likeverdig faglig nivå, slik at kandidatene som uteksamineres har en felles sluttkompetanse, uavhengig av utdanningsinstitusjon.

§ 2. Formål med utdanningen

Formålet med utdanningen er å utdanne kandidater som skal gi spesialisert sykepleie for å bidra til bedre levekår, økt livskvalitet og økt livslengde for mennesker som har utviklet eller står i fare for å utvikle psykiske lidelser og/eller rus og avhengighetslidelser. Med utgangspunkt i pasientens/brukerens ressurser, opplevelse av sykdom/ uhelse og personlige ønsker, behov, autonomi og integritet, pårørende og samfunnets aktuelle tilbud, skal kandidaten kunne møte bruker/ pasient med godt faglig skjønn, åpenhet, vurdering og handling. Hensikten er å gi kunnskap som bidrar til adekvat helsehjelp som kan styrke pasientens iboende livsmuligheter. Kandidaten skal bidra til økt kunnskap og forståelse av sammenhenger mellom kropp, følelser og tanker og hvordan styrke den enkeltes evne til å håndtere slike sammenhenger for å bedre den enkeltes livskvalitet og gi økte leveår.

Utdanningen vil bidra til avansert sykepleie ved både akutte og kroniske tilstander til mennesker med psykiske og rusrelaterte lidelser. Utdanningen legger vekt på det forebyggende perspektivet og sykepleie til mennesker med sammensatte tilstander, blant annet med psykiske helseutfordringer, rusrelaterte helseutfordringer og somatiske sykdommer i kombinasjon, herunder også oral og seksuell helse.

Utdanningen skal utdanne kandidater som kan gi trygge, virkningsfulle og samordnede tjenester med god ressursutnyttelse. Kandidaten skal ha omfattende klinisk vurderings-, beslutnings- og handlingskompetanse for å ivareta roller med funksjons- og ansvarsområde i tråd med deres kompetanse, med særlig vekt på behov innenfor psykisk helse, rus og avhengighet og tjenestene både i spesialisthelsetjeneste og de kommunale helse- og omsorgstjenestene.

Utdanningen skal sikre kompetanse og holdninger som danner grunnlag for likeverdige helse- og omsorgstjenester for alle grupper i samfunnet uavhengig av kjønn, alder, etnisitet og kulturell tilhørighet.

§ 3. Kompetanseområder

Utdanningen skal gi læringsutbytte i tråd med kravene i kapittel 2 til 7 under følgende kompetanseområder:

- Sykepleiefaglig kjernekompetanse innen psykisk helse, rus og avhengighet
- Etikk og lov
- Aktuelle og historiske perspektiv på psykisk helse, rus og avhengighet
- Relasjonskompetanse, kommunikasjon og samhandling
- Faglig ledelse, helsepedagogikk og innovasjon
- Vitenskapsteori, forskningsmetode, formidling og selvstendig forskningsarbeid

Kapittel 2. Læringsutbytte for kompetanseområdet sykepleiefaglig kjernekompetanse innen psykisk helse, rus og avhengighet

§ 4. Sykepleiefaglig kjernekompetanse innen psykisk helse, rus og avhengighet - Kunnskap

Kandidaten

- a. har avansert kunnskap om menneskers grunnleggende behov gjennom opprettholdelse av livsprosesser knyttet til helse/uhelse, sykdom, rus og avhengighet i et livsløpsperspektiv
- b. har inngående kunnskap om forebygging, utvikling, behandling og mestring hos personer med psykiske plager og lidelser
- c. har inngående kunnskap om forebygging, utvikling, behandling og mestring av rus og avhengighetslidelser
- d. har inngående kunnskap om akutt/intensiv sykepleie innen psykisk helse, rus og avhengighet, samt relevant akuttmedisinsk kompetanse
- e. har inngående kunnskap om (psykofarmaka og andre) medikamenters effekt knyttet til psykiske og somatiske lidelser, rus og avhengighetslidelser og interaksjoner mellom disse, inkludert avansert kunnskap om medikamentfri behandling
- f. har inngående kunnskap om rusmidler, kroppslige og mentale virkninger, samt sosial forståelse av rus og avhengighet
- g. har inngående kunnskap om sammenhenger mellom krevende livserfaringer deriblant vold, overgrep og omsorgssvikt og tap av helse og leveår
- h. har avansert kunnskap om recoveryorientert tilnærming og brukermedvirkning både på individ-, gruppe- og system- nivå, med fokus på å kartlegge og aktivere helseressurser hos brukere, pasienter og pårørende
- i. har avansert kunnskap om betydning av tidlig intervensjon og forebygging
- j. har inngående kunnskap om systematiske kliniske undersøkelsesmetoder og standardiserte vurderingsverktøy av relevans for yrkesutøvelsen

§ 5. Sykepleiefaglig kjernekompetanse innen psykisk helse, rus og avhengighetsarbeid - Ferdigheter

Kandidaten

- a. kan bruke relevante forskningsbaserte metoder for observasjon- og sykepleiefaglig vurdering ved tilstander innen både fysiske-, psykiske-, rus- og avhengighetslidelser, samt intervensere ved behov på en omsorgsfull måte
- b. kan analysere og forholde seg kritisk til samt anvende aktuell kunnskap på nye områder innenfor fagområdet
- c. kan være åpen og kreativ i møte med pasienter/ brukere og anvende sine kunnskaper på nye måter
- d. kan bruke relevante metoder og etisk varsomhet for å avdekke og intervensere i møte med mennesker som bærer på vold og overgrepserfaringer, og kjenne sine plikter og begrensninger vedrørende traumeerfaringer
- e. kan bruke relevante metoder for å avdekke, forhindre og redusere selvmordsatferd og overdosefare
- f. kan bruke relevante metoder for å bidra til å øke pasienter/brukeres innsikt og forståelse av sammenhenger mellom kroppssopplevelser, tanker, følelser og håndtering av opplevde symptom
- g. kan anvende recovery- og mestringsorientert tilnærming i praksis
- h. kan bruke relevante metoder til tidlig intervensjon og forebygging
- i. kan analysere og forholde seg kritisk til samt anvende aktuell kunnskap innen brukermedvirkning både på individ-, gruppe- og systemnivå

§ 6. Sykepleiefaglig kjernekompetanse innen master i psykisk helse, rus og avhengighetsarbeid - Generell kompetanse

Kandidaten

- a. har avansert kjernekompetanse i sykepleiefaglige ansvarsområder innen psykisk helse, rus og avhengighet i et livsløpsperspektiv
- b. kan bruke relevante forskningsbaserte intervensjoner samt inneha avansert observasjons- og vurderingskompetanse, og kunne bruke vurderingsverktøy til mennesker i alle aldre relatert til fysisk-, psykisk-, rus- og avhengighetslidelser
- c. kan anvende sine kunnskaper og ferdigheter, og beslutte og gjennomføre sykepleietiltak, samt iverksette tiltak i samarbeid med andre og følge opp pasienter/brukeres behov for sykepleie
- d. kan bidra til økt livskvalitet, styrke ressurser og mestring for bedret helse og økt antall leveår hos pasienter/ brukere med psykiske lidelser/helseproblem, rus og avhengighet
- e. kan analysere og kritisk vurdere og formidle aktuell forskning relatert til psykiske-, rus- og avhengighetsrelaterte lidelser
- f. kan analysere eget kunnskapsbehov og anvende kunnskaper og ferdigheter for å utføre sykepleie til pasienter i tråd med medisinske, demografiske, sosiale, miljømessige og teknologiske endringer
- g. kan anvende sine kunnskaper om hvordan diagnose og behandling innen psykisk helse, rus og avhengighet kan påvirke seksualitet, og kan veilede pasienter og pårørende

Kapittel 3. Læringsutbytte for kompetanseområdet etikk og lov

§ 7. Etikk og lov -Kunnskap

Kandidaten

- a. har avansert kunnskap om sentrale verdier og etiske problemstillinger i psykisk helse-, rus og avhengighetsarbeid, samt teorier og fremgangsmåter for å identifisere og håndtere etiske problemstillinger i praksis.
- b. har inngående kunnskap om hvordan menneskerettigheter, relevant lovverk og faglige retningslinjer gir rammer for sykepleiefaglig yrkesutøvelse
- c. har avansert kunnskap om inkludering, likestilling og ikke-diskriminering, uavhengig av kjønn, etnisitet, religion og livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og alder, slik at sykepleieren bidrar til å sikre likeverdige tjenester for alle grupper i samfunnet
- d. har inngående kunnskap om betydningen av samarbeid med pårørende/nettverk og hvordan kartlegge og aktivere helseressurser hos pasienter/brukere og pårørende, samt hvordan sette i gang effektive mestringsstøttende tiltak

§ 8. Etikk og lov - Ferdigheter

Kandidaten

- a. kan analysere og forholde seg kritisk til egne verdier, egen væremåte og rolle
- b. kan opptre etisk og ansvarlig i samhandling med pasienter/brukere, deres familie og nettverk og med samarbeidspartnere, samt justere egen praksis og søke bistand ved behov
- c. kan analysere og reflektere over etiske problemstillinger i sykepleieutøvelsen, blant annet knyttet til vurdering av samtykkekompetanse, bruk av tvang, kliniske prioriteringer, ivaretagelse av barn, pårørendesamarbeid, samvalg og varslingsplikt
- d. kan analysere, diskutere og forholde seg kritisk til juridiske problemstillinger relevant for yrkesutøvelsene
- e. kan sikre pasienten/brukers autonomi og medvirkning, også i situasjoner som krever gjennomføring av inngripende tiltak som hemmer pasients/brukers mulighet til utfoldelse

§ 9. Etikk og lov - Generell kompetanse

Kandidaten

- a. kan kommunisere respektfullt med hensyn til andre menneskers integritet, verdighet og autonomi, og tilpasse kommunikasjonen ut fra blant annet situasjon, alder, kjønn og språklig og kulturell bakgrunn
- b. kan selvstendig analysere og anvende relevante etiske tilnærminger, teorier og prinsipper i yrkesutøvelsen, inklusive drøfte problemstillinger knyttet til valg og prioriteringer i daglig klinisk sykepleieutøvelse

- c. kan identifisere og reflektere kritisk over etiske og juridiske problemstillinger i praksis, samt anvende fremgangsmåter for å håndtere disse på en systematisk og kontekst-sensitiv måte

Kapittel 4. Læringsutbytte for kompetanseområdet aktuelle og historiske perspektiv på psykisk helse, rus og avhengighet

§ 10. Aktuelle og historiske perspektiv på psykisk helse, rus og avhengighet - Kunnskap

Kandidaten

- a. har inngående kunnskap om hvordan forståelsen av psykisk helse har endret seg gjennom historien
- b. har inngående kunnskap om hvordan forståelsen av rusavhengighet og holdninger til rusmidler har endret seg gjennom historien
- c. har inngående kunnskap om ulike teoretiske perspektiv for sykepleieres arbeid med psykisk helse og rusavhengighet
- d. har inngående kunnskap om helsepolitiske føringer innen arbeid med psykisk helse, rus og avhengighet
- e. har inngående kunnskap om ulike historiske og teoretiske perspektiver på sammenhenger mellom fysisk og psykisk helse

§ 11. Aktuelle og historiske perspektiv på psykisk helse, rus og avhengighet - Ferdigheter

Kandidaten

- a. kan kritisk analysere ulike teoretiske perspektiv som kunnskapsgrunnlag innen sykepleiers arbeid innen fagområdet
- b. kan analysere sammenhenger mellom psykiske lidelser og rusproblemer i ulike perspektiv
- c. kan systematisere og formidle forsknings- og erfaringsbasert kunnskap om aktuelle og historiske perspektiver innen fagområdet
- d. kan analysere hvordan historiske perspektiver påvirker sykepleieres arbeid med psykisk helse, rus og avhengighet

§ 12. Aktuelle og historiske perspektiv på psykisk helse, rus og avhengighet - Generell kompetanse

Kandidaten

- a. kan kommunisere historiens betydning for fagområdet i ulike fagfelleskap
- b. kan selvstendig anvende historiske og teoretiske tilnærminger i sitt sykepleiefaglige arbeid innenfor fagområdet

- c. kan anvende ulike teoretiske perspektiv på psykisk helse, rus og avhengighet i fagutvikling og innovasjon innen sykepleiefaglig arbeid

Kapittel 5. Læringsutbytte for kompetanseområdet relasjonskompetanse, kommunikasjon og samhandling

§ 13. Relasjonskompetanse, kommunikasjon og samhandling – Kunnskap

Kandidaten

- a. har inngående kunnskap om relasjonens betydning i møte med pasient, bruker, pårørende og nettverk
- b. har inngående forståelse av eget bidrag i og gjensidige påvirkninger i møte med pasienter, brukere og nettverk, samt innsikt i egen sårbarhet og styrke
- c. har avansert kunnskap om brukermedvirkning, erfaringskompetanse, pasient- og brukerrettigheter på individ og gruppenivå
- d. har inngående kunnskap om sentrale teorier knyttet til kommunikasjon, relasjon og samhandling
- e. har inngående kunnskap om inkludering, likestilling og ikke-diskriminering, for å bidra til likeverdige helse- og omsorgstjenester for alle grupper i samfunnet, inklusive nasjonale minoriteter og samers rettigheter som urfolk

§ 14. Relasjonskompetanse, kommunikasjon og samhandling - Ferdigheter

Kandidaten

- a. kan bruke relevante kommunikasjons- og samhandlingsmetoder i arbeid med pasient, bruker og nettverk
- b. kan analysere og kritisk reflektere over egen rolle, væremåter, holdninger og verdier som virker inn i møte med pasient, bruker og nettverk
- c. kan arbeide kultursensitivt og kroppssensitivt
- d. har et integrert brukerperspektiv som forankring for eget arbeid
- e. kan analysere og reflektere over utfordrende situasjoner i møte med pasient, bruker, pårørende og nettverk, samt handle i takt og med varhet for ønsker og behov

§ 15. Relasjonskompetanse, kommunikasjon og samhandling - Generell kompetanse

Kandidaten

- a. kan formidle omfattende selvstendig arbeid og behersker tverrfaglig samarbeid og involvering av pasienter, pårørende og nettverk på individ og gruppenivå
- b. har kompetanse, profesjonelt mot og kjenner sine profesjonelle grenser, samt ansvar, og kan bidra til at krevende livserfaringer som vold, overgrep, selvmordsfare og avhengighet, gis rom til å kunne erkjennes, deles og bearbeides

Kapittel 6. Læringsutbytte for kompetanseområdet faglig ledelse, helsepedagogikk og innovasjon

§ 16. Faglig ledelse, helsepedagogikk og innovasjon – Kunnskap

Kandidaten

- a. har inngående kunnskap om samhandling, tverrsektorielt samarbeid og tjenestekoordinerings som er relevant for yrkesutøvelsen
- b. har avansert kunnskap om pasientsikkerhet, faglig ledelse og veiledning i arbeid med tjenesteforbedring og innovasjonsprosesser og annet relevant for yrkesutøvelsen
- c. har avansert kunnskap om helsepedagogikk, inklusive hvordan kartlegge og aktivere helseressurser hos pasienter/ brukere og pårørende, samt inngående kunnskap om effektive mestringsstøttende tiltak
- d. har inngående kunnskap om systematisk arbeid med kvalitets- og tjenesteforbedring, og kan bruke relevante metoder for å vurdere behov for forbedring av tjenester, herunder gjennomføre forbedringsarbeid med utgangspunkt i pasient/bruker- og erfaringskunnskap

§ 17. Faglig ledelse, helsepedagogikk og innovasjon – Ferdigheter

Kandidaten

- a. kan bidra til koordinering og kontinuitet på tvers av tjenester og sektorer
- b. kan bruke anerkjente pedagogiske prinsipper til å veilede og undervise personell i komplekse pasientsituasjoner
- c. kan videreformidle kunnskap, samt anvende relevantkommunikasjons- og veiledningskompetanse i møte med kollega, pasient/bruker, pårørende og nettverk
- d. kan bruke kunnskapsbaserte og helsepedagogiske metoder for å undervise og veilede pasienter/ brukere og pårørende
- e. kan bruke relevante metoder for tjenesteutvikling, innovasjon og faglig lederskap

§ 18. Faglig ledelse, helsepedagogikk og innovasjon - Generell kompetanse

Kandidaten

- a. kan anvende sine kunnskaper og ferdigheter for å gjennomføre og å begrunne faglig forsvarlige prioriteringer av helsehjelp i lys av nytte, tilgjengelige ressurser og alvorlighet
- b. kan anvende sine kunnskaper og ferdigheter til å koordinere tjenester, lede tverrfaglige team og lede samhandling på tvers av grupper, sektorer, tjenester og instanser
- c. kan bidra til nytenkning og i innovasjonsprosesser i samarbeid med pasient/bruker, nettverk og samarbeidspartnere – samt videreformidling av ny kunnskap
- d. kan anvende kunnskaper og ferdigheter for å initiere og delta i innovasjons, fagutvikling- og forskningsarbeid for å forbedre tjenestetilbudet til pasient/bruker med psykiske plager og lidelser, og rus- og avhengighetslidelser
- e. kan anvende sine kunnskaper og ferdigheter på en selvstendig måte i undervisning og veiledning av pasientbruker og pårørende, inklusive barn, tilpasset deres helsekompetanse, for å fremme mestring, funksjon og livskvalitet

Kapittel 7. Læringsutbytte for kompetanseområdet vitenskapsteori, forskningsmetode, formidling og selvstendig forskningsarbeid

§ 19. Vitenskapsteori, forskningsmetode, formidling og selvstendig forskningsarbeid-Kunnskap

Kandidaten

- a. har inngående kunnskap om vitenskapsteori, forskningsmetoder og forskningsprosesser generelt og relatert til feltet psykisk helse, rus og avhengighet spesielt
- b. har inngående kunnskap om relevante teoretiske og vitenskapelig perspektiver, hensiktsmessig og gyldig design, datainnsamlingsmetoder, analyseverktøy og om kvalitetskontroll for analyse og tolkning av data innenfor det valgte tema
- c. har dybdekunnskap i nasjonal og internasjonal forskning innenfor et valgt tema

§ 20. Vitenskapsteori, forskningsmetode, formidling og selvstendig forskningsarbeid – Ferdigheter

Kandidaten

- a. kan anvende vitenskapelige kunnskapskilder i valg av relevante metodiske design, teoretiske perspektiver og i selvstendig forskningsarbeid
- b. kan formidle omfattende selvstendig arbeid og behersker fagområdets uttrykksformer
- c. kan anvende sine nye kunnskaper og ferdigheter på nye måter og gjennomføre avanserte selvstendige forskningsprosjekt.
- d. kan innhente aktuell forskning, kritisk vurdere kildene og bidra til gjennomføring av og anvendelse av forskning i praktisk virke

§ 21. Vitenskapsteori, forskningsmetode, formidling og selvstendig forskningsarbeid Generell kompetanse

Kandidaten

- a. kan kommunisere, vurdere og analysere forskningsetiske problemstillinger i utvikling og bruk av kunnskap og forskning på sårbare grupper
- b. kan formidle eget fag og forskning i møte med befolkning, samarbeidspartnere og beslutningstakere lokalt, nasjonalt og globalt
- c. kan dokumentere avansert innsikt i nasjonal og internasjonal forskning innenfor det valgte temaet og kan relatere egne funn til dette

Kapittel 8. Studiets oppbygning og praksisstudier

§ 22. Studiets oppbygning

Utdanningen har et omfang på 120 studiepoeng og bygger på bachelorutdanning i sykepleie eller tilsvarende.

Utdanningsinstitusjonen skal så langt som mulig, alene eller i samarbeid med andre, tilby valgfrie emner.

§ 23. *Praksisstudier*

Praksisstudier skal benyttes for å oppnå læringsutbytter både innen fagfeltet psykisk helse, rus og avhengighet og ha en varighet på tilsammen minimum 10 uker.

Prosessveiledning skal inngå sammen med praksis. Simulering og andre former som gir kompetanse som tilsvarer praksisutøvelsen kan erstatte hele/deler av praksis.

Det skal inngås samarbeidsavtaler med praksistilbyderen. Avtalene skal sørge for at kandidatene tilbys relevante læresituasjoner, kunnskapsbaserte tjenester og kompetente veiledere og at ansvar og roller er avklart. Avtalene kan også inkludere forsknings, innovasjon og utviklingsarbeid.

Praksistilbyderen har ansvar for den daglige veiledningen og oppfølgingen av studentene, og skal sørge for at praksisveileder normalt er av samme profesjon som den som blir veiledet. Praksisveileder skal ha relevant faglig kunnskap og bør som hovedregel ha formell veiledningskompetanse.

Kapittel 9. Ikraftttredelse

§ 24 *Ikraftttredelse*

Forskriften trer i kraft 1. juli 2022. Institusjoner som tilbyr utdanningen kan selv velge om de vil følge denne forskriften fra høsten 2023. Fra høsten 2024 skal alle institusjoner som tilbyr utdanningen følge forskriften.